

אלני נכבדי

עסקאות

מרגע שהגיע לירושלים איתי דוידיאן מתויג אוטומטית כערבי • בעיר העתיקה פונים אליו תמיד בערבית • ובמרכז העיר לא מזמינים אותו להשלים מניין בבית הכנסת • עכשיו הוא הפך את זה לפרויקט גמר בחוג לצילום במכללת הדסה • כשתיעד את עצמו במקומות שונים בעיר • "היה לי חשוב להראות את הזווית המצחיקה של התיוג, ולא את הצד המשפיל והמעליב. אני, למשל, מרגיש ממש בנוח כשמתייגים אותי כערבי במזרח העיר ומתייחסים אלי כאחד מהם"

דודי אביטן

אביב, מבלה בסביבה של חברים בהירי עור, הסביבה תייגה אותי בלי בעיה כיהודי", הוא טוען.

מנחת הפרויקט, נעמה מלמד בן-נון: "עיר מעורבת" הוא מיזם ארצי שממומן בחלקו על ידי ארגון חברתי מגרמניה הנקרא ZPD, שמעוניין לעורר מודעות חברתית בכל מיני מקומות בעולם. בפרויקט מתבקשים הסטודנטים לחקור וליצור עבודה בצילום סביב העיר המשוך תפת והמעורבת. פרויקטים דומים לאלו פועלים באוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת סת בן-גוריון בבאר שבע ומכללת הדסה. הסטודנטים שלנו התמודדו עם המורכבות המיוחדת המאפיינת את העיר ירושלים – במפגש בין אוכלוסייה יהודית לערבית. בית. המפגשים חשפו סוגיות קיומיות יומיומיות וחסימים רבים".

מלמד בן-נון מספרת כי כהכנה מקדימה ל"עיר מעורבת" הגיעו הסטודנטים למר קדים החמים בירושלים, מקומות שלא הכירו עד אז, כמו השכונות תלפיות, גילה ובית צפאפה.

"לי לא היתה התלבטות בנוגע לאופן שבו אעשה את העבודה", אומר דוידיאן. "הלכתי על הרבר הכי קרוב, שהוא ההר" גשה האישית שלי, כשכולם חושבים אותי למשהו שאני לא. ררך התמונות שצילמתי נתתי לאנשים זמן לחשוב ולהבין שהסיביבה היא זו שמגדירה את הבן אדם. היה לי חשוב להראות את הזווית המצחיקה של התיוג בעיר ולא את הצד המשפיל והמעליב. אני, למשל, מרגיש ממש בנוח כשמתייגים אותי כערבי במזרח העיר. מתייחסים אלי כאחד מהם וזה נותן אי אלו יתרונות".

רק בירושלים תייגו אותך? הרי גדלת סמוך ליפו, שגם היא עיר מעורבת. "ירושלים שונה מהותית מיפו. כאן יש אווירה מאוד טעונה, ששם בדרך כלל לא קיימת. לכן גם התיוג בירושלים הוא אוטומטי, שלא כמו ביפו".

מסירים את התיוג

כדי להפיק את 36 הצילומים, הכלולים בספר ומהווים חלק מעבודת הגמר שלו,

"ידעתי מראש מה אני רוצה, איזה פריים אני מבקש להשיג ובאיזה לוקיישן אני רוצה שהצילום ייעשה, ובחרתי חברים שעוסקים בצילום ואני סומך על שיקול דעתם כדי שיהיו מאחורי המצלמה. היו מקרים אחרים שפשוט ביקשתי מעוברי אורח לצלם אותי"

"ד"ר כהן: "הסביבה מתייגת אותנו בכל דקה. כשאדם הולך ברחוב יפו, למשל, האנשים מיד משייכים אותו למשהו, בגלל החזות, הבגדים, ואולי אפילו צורת ההליכה. בתמונות האלה אי אפשר לתייג מיידית. הן גורמות למתבונן לעצור לרגע ולחשוב"

עבדה כאחות בכירה בחדר ניתוח באחד מבתי החולים הממשלתיים בעיר שיראון, מספר דוידיאן. "זאבי, שהגיע מטהראן, עסק בתחום החשמל. לאחר המהפכה, כל היהודים חוייבו ללבוש את הלבוש המוסלמי המסורתי, וכשהלחץ על היהודים גבר, ההורים שלי ושני אחיי הגדולים, שנולדו עוד באיראן, החליטו לברוח לישראל דרך פקיסטן, ומשם לטורקיה ולארץ".

בעצם הוריי היו יהודים במדינה מוסלמית. אולי אפשר לקשר בין עבודת הגמר שלך לבין זה שהבריחו אותם להיראות כמו הסביבה המוסלמית, להיראות לסיביבה? "אני מודה שבמהלך העבודה לא חשבתי על זה בצורה מודעת".

עיר מעורבת

הוא למד בבתי ספר דתיים בתל אביב, שרת בחיל האוויר ולפני כשנתיים, כאשר החל את לימודיו בחוג לתקשורת צילומית במכללת האקדמית הדסה, עבר דוידיאן להתגורר בירושלים. בחצי השנה האחרונה הוא העביר את ימיו באזור הר הבית, באתרי בנייה שונים ברחבי העיר ובמזרח גינת מורה ירושלמית – כשהוא מתעד את עצמו בין ערבים לצורך הפרויקט. התהליך הסתיים בחוף הים של תל אביב, כשהוא מתנתק מירושלים המזרחית ועו" בר לתיעוד עצמי סמוך לסביבה היהודית המוכרת.

"במסגרת הלימודים בחוג נדרשנו בתחילת השנה להכין עבודה על ירושלים, שנקראת 'עיר מעורבת', ולהציג את ירושלים המשלבת בין יהודים לערבים", מספר דוידיאן. "ידעתי מיד מה הכיוון שאבחר לעבודה. מרגע שהגעתי לירושלים תייגו אותי כערבי. זה התחיל כשהייתי מגיע לעיר העתיקה לטיול קצר והיו מדברים אלי בערבית. הייתי יהודי בעיר העתיקה, אך הסביבה הגדירה אותי ערבי בגלל המראה".

לדברי דוידיאן, גם בצדה המערבי של העיר הוא לא נתפס כיהודי ובגלל מראהו הוא אפילו לא נקרא להשלים מניין בבית הכנסת. "אבל כשהייתי בחוף הים בתל

"הלכתי לעיר העתיקה ביחד עם עוד צלם מה' חוג לתקשורת צילומית במכללת הדסה", מספר איתי דוידיאן (27), סטודנט במכללת הירושלמית שהפיק פרויקט המתעד אותו בתוך המון פלסטיני בסיטואציות שונות. "הגענו לשם ביום שישי לפני שלושה חודשים, בתקופה שהיתה קצת מתוחה וכ" שהיו לא מעט יירווי אבנים במזרח העיר. הגעתי לפתח של אחד משערי הר הבית, ובזמן שהסתיימה התפילה ועשרות אלפי המתפללים יצאו משטח ההר לכיוון העיר העתיקה, השתלכתי בתוכם באופן טבעי. נראיתי בדיוק כמו אחד מהם".

"יהודי-ערבי", הפרויקט של דוידיאן (27) במכללת הדסה, יצא לדרך לפני כחצי שנה במסגרת תוכנית במכללת הנקראת 'עיר מעורבת', במטרה להוכיח שהסביבה שבה האדם מצוי ופועל היא זו שמגדיר את אותו. פרויקט מנציח את דוידיאן, בן למשפחת עולים מאיראן המתגוררת ביפו, כשהוא מסתובב בין אורחים פלסטינים בלי שאיש מהם יזהה אותו כיהודי בגלל חזותו המזרחית. "מאז שהגעתי מיפו כדי ללמוד בירושלים רבים טעו וחשבו אותי לערבי", הוא אומר. "יום אחד, למשל, כשהלכתי במ" דרחוב בן-יהודה ועמדו שם חסידים ברסלב שביקשו מהעוברים ברחוב להניח תפילין, הם אפילו לא שקלו לפנות אלי בגלל שח" שבו שאני ערבי".

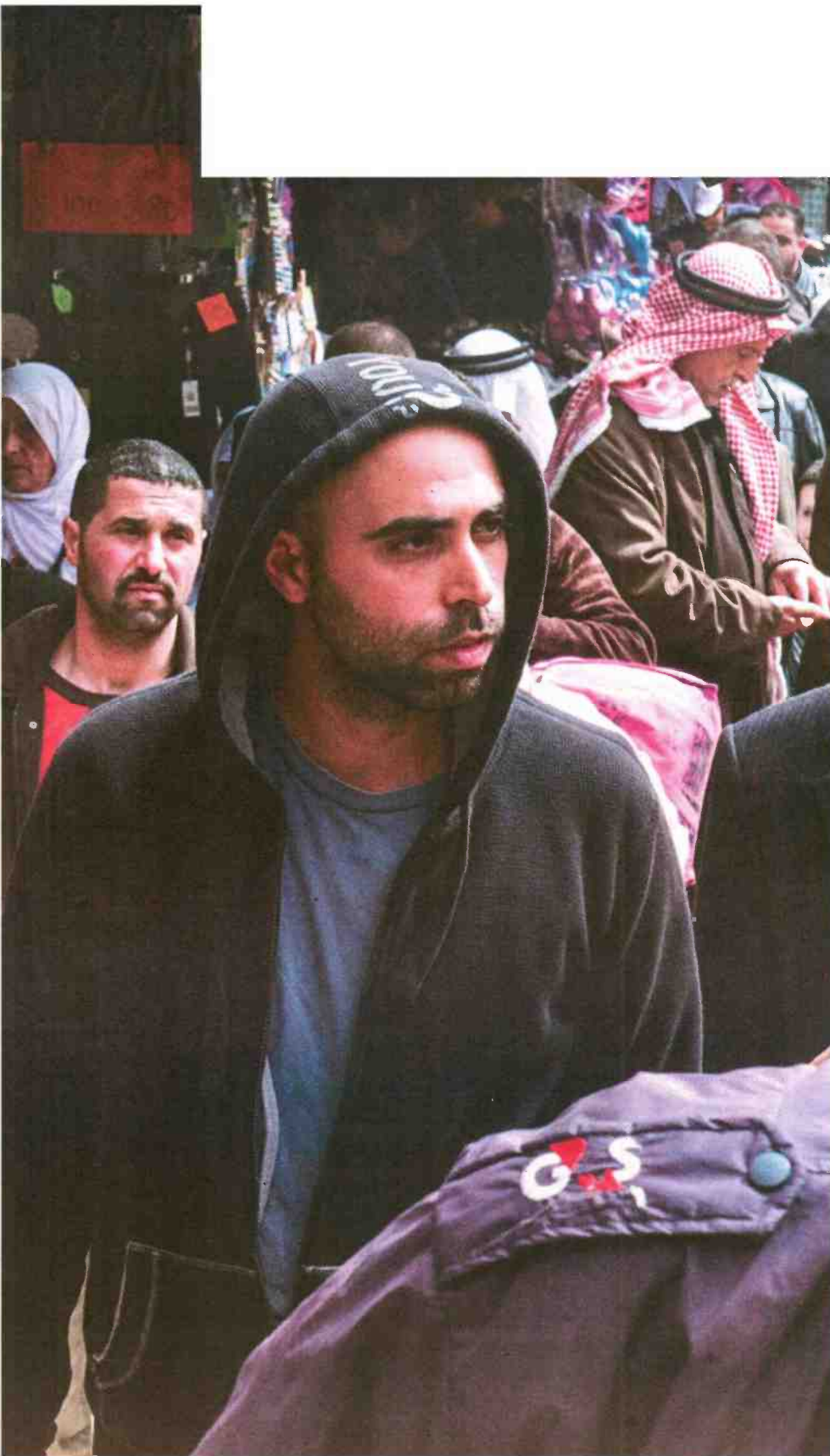
הכל תלוי בסביבה

הוריו של דוידיאן עלו מאיראן ליש" ראל בשנת '86, שבע שנים לאחר נפילת השאח ותחילת המהפכה האסלאמית באיראן והשתלטות האייתולות במדינה. דוידיאן נולד כמה חודשים לאחר שהמי שפחה עלתה ארצה והתמקמה בשכונת תל כביר הסמוכה ליפו, שם חיה המשפחה מאז. בבית כולם מדברים ביניהם פרסית עד היום.

"עד המהפכה בשנת '79 המצב של רוב היהודים באיראן היה טוב. היו להם עבדי דה טובה וחיים טובים. אמא שלי, למשל,

ד"ר כהן | צילום: יח"צ

דוידאן בין פלסטינים במזרח העיר ובמסיבת יום העצמאות. איש לא הצליח לזהות | צילומים: מתוך העבודה 'עיר מעורבת'

ערך דוידיאן עבודת תחקיר ובחר את המקומות שבהם רצה להצטלם. "יד-עתי מראש מה אני רוצה, איזה פריים אני מבקש להשיג ובאיזה לוקיישן אני רוצה שהצילום ייעשה, ובחירתי חברים שעוסקים בצילום ואני סומך על שיקול רעתם כדי שיהיו מאחורי המצלמה. היו מקרים אחרים שפשוט ביקשתי מעוברי אורח לצלם אותי, כמו כשישבתי פעם בקפה עם צעירה ערבייה שעובדת איתי וקלטתי שהתמונה הזאת יכולה להתאים לפרויקט וביקשתי מישהו שעבר שם במ"קרה לצלם אותנו יושבים יחד".
דוידיאן מספר כי לא היה לא מקרה אחר במהלך העבודה שבו נחשפה זהותו האמיתית כיהודי.

אתה מדבר ערבית?
"כמעט אף לא מילה, חוץ מכמה מילים לניהול שיחה מינימלית עם סוחר וכו'".
היו רגעים שחששת שיהוו אותך?
"האירוע בו צילמנו בשער שכם היה כאמור ביום שישי, באווירה טעונה. הס' תובכתי הלוך ושוב וחיפשתי את הזווית הנכונה לצילום. חששתי שמישהו ישאל אותי מה אני עושה, אבל חששתי יותר מכך שאפגע בכבודם, שלא אדע להסביר להם מה בדיוק אני עושה שם".
אילו מחשבות עוברות בך בזמן שאתה מסתובב בערבי בין ערבים?
"אין תחושות מסוימות. זה מה שאני רוצה לעשות כאותו רגע, משהו טכני לגמרי, בלי תחושות רעות או טובות. כאמור, הכל תלוי בהקשר. אם אני נמצא עם צלם בהיר שיער ובהיר עיניים לירי הם לא יחשבו אותי לערבי".

למה בחרת לצלם בשפת היים?
"עם מהלך העבודה הכל התבלבל: והיות, שאלות, התייחסויות. כבר לא הבינו מי אני ומה אני. הצטלמתי עם צעירים יהודים מזרחיים, ועוד עם נר-

גילה, וכל העניין נראה פתאום מתעתע ותלוי במקום ובזווית הראייה של המ'תבונן".
אגב, חשבת פעם להפוך למסתערב בצבא?
"מעולם לא עלתה אצלי מחשבה כזאת. עד שהגעתי לירושלים לא חשבתי שאני נראה ערבי או שאני יכול להיראות ערבי בעיני מישהו".

בלי פסילות

ד"ר איילת כהן, ראש החוג לתקשורת צילומית שבו לומר דוידיאן, מסבירה את עבודתו: "הסביבה מתייגת אותנו בכל דקה. כשאדם הולך ברחוב יפו, למשל, האנשים שעוברים מולו מיד משייכים אותו למשהו, אם זה בגלל החזות שלו, אם בגלל הבגדים שהוא לובש ואולי אפילו על פי צורת ההליכה שלו. בתמונות שה'

"מרגע שהגעתי לירושלים תייגו אותי כערבי. זה התחיל כשהייתי מגיע לעיר העתיקה לטיול קצר והיו מדברים אלי בערבית. הייתי יהודי בעיר העתיקה, אך הסביבה הגדירה אותי ערבי בגלל המראה"

סטודנטים הציגו, ודוידיאן כיניהם, אי אפשר לתייג מיידית. התמונות גורמות למתבונן לעצור לרגע ולחשוב".

מה היתה מטרת הפרויקט?
"המטרה היתה כפולה. ראשית, שהסטודנטים יעשו עבודה חברתית במסגרת הפעילות באקדמיה.

העבודה גורמת להם להסתכל על העיר בעיניים קצת אחרות. שנית, השיטוט עם המצלמה בעיר, במיוחד במקומות מעורבים, גורם להם לגלות עוד ועוד מקומות נסתרים בעיר, ולא רק את החדר בכשר נתחלאת ואת הדרך למכללה מדירת השותפים".

היו רעיונות לעבודות שפסלתם או עבודות שעוררו מחלוקת?

"לשמחנתנו, לא היו עבודות שהיינו צריכים לפסול, והיו גם עבודות פוליטיות, כמו של הסטודנט אהמד אימאם, שתיעד בתים פלסטינים נטושים, שלא פסלנו. לא נפסול עבודה שמגיעה לעיר רר דיון, אך לא נקבל עבודה שמגיעה רק כדי לעורר פרובוקציה, למשל, אם מישהו יחליט להניח תמונת עירום בתוך מקום קדוש".

בפרויקט השתתפו כעשרים סטודנטים ובהם סטודנט ערבי יחיד בלבד. "לצערי, הסטודנטים הערבים פונים בדרך כלל ללימודי מקצוע במכללה כמו אופטומ'טריה ולא דווקא לחוג לתקשורת. היינו שמחים אם היו אצלנו בחוג יותר סטודנטים ממוצא ערבי", אומרת ד"ר כהן.

נשיא המכללה האקדמית הדסה, פרופ' ברטולד-פרידלנדר: "מדובר בפרויקט בעל חשיבות רבה מאוד עבורנו, כמכללה מעורבת שבה לומדים יהודים, מוסלמים, נוצרים, דתיים וחילוניים כאחד. השילוב של כולם יחד, במסגרת אקדמית, מאפשר היכרות בינאישית ונכונות לקבל את האחר, יהיה אשר יהיה".

בלי חומות

מבנים פלסטיניים, עולם ירושלמי ברחוב כורש וכחדים ברכבת הקלה בצילומי תלמידים נוספים בפרוייקט 'עיר מעורבת'

נות כרוות על ידי בעליהם הפלסטינים. צילמתי את הבתים בשעות בין הערביים, בזמן שהשמש מלטפת את הבתים ומעניקה להם מין חמימות כזאת, כאילו הם ממתנינים לבעליהם שישבו.

נתקלת בתגובות מחברייך היהודים? "השתדלתי לשמור את העבודה קרוב לחזה ולא להוציא את התמונות עד לרגע שבו ביקשו מאיתנו להראות את העבודה לפני ימים אחדים. יש כאן אמירה פוליטית, אך היא באה בצורת דיון ולא כהתרסה."

אביטל הירש (24) צילמה במשך חודשים את הבניין המרתק ברחוב כורש שבו היא מתגוררת. "בבניין שאני מתגוררת בו פועל סניף של מפלגת חר"ש, יש שני בתי כנסת, יש שם גם מרפאת שיניים לאנשים הזקוקים לסיוע וגם משרד לגמלאי קק"ל. בבניין עצמו שש קומות והמון יציאות וכניסות, שאחת מהן מובילה לחצר משותפת.

"הריירים והאורחים המגיעים לבניין הם מיקרוקוסמוס של החברה הישראלית, כולם בתוך בניין אחד. אפשר למצוא דתיים וחיי-לונים, ערבים וחרדים, עובדים זרים ועולים חרשים. מיקום הבניין, בין מרכז העיר למ"דחה, יוצר אפקט מדהים. שומעים את המ"תפללים שרים שירי שבת, את המואזין ואת פעמוני הכנסיות, שיוצרים יחד מציאות מעניינת מאוד. את המפגשים האלה ניסיתי להביא בעבודה שלי", היא אומרת.

אביטל הירש, הבית ברחוב כורש. סניף של חר"ש ושני בתי כנסת

אלא גם פיגועי רקירה, כפי שכבר קרה בעבר. בעבודתי החלטתי לתעד אנשים החווים פחד גם ברכבת הקלה על ידי צילום הבעות פנים. מהפרוייקט הזה רווקא יצאתי יותר חוששת לנסוע ברכבת הקלה".

אחמד אימאם (26), יליד הכפר ענתא, מתעד במצלמתו בתים שנגנשו על ידי בעליהם הפלסטינים, בכפרים שהיו פעם שוקקי חיים, ובהם ליפתא, ובתים נוספים במזרח העיר. "צילמתי בתים שנגנשו בעבר מסי"

בין העבודות במסגרת הפרוייקט 'עיר מעורבת' של תלמידי מכללת הדסה בלט 'שיר ערבי' של דניאלה רדיון, המייצרת יומן בדוי שבו היא בונה את זהותו של ילד שנחקק בו כיכרונה בכיקור כבית צפאפה ב"לדותה. ענבל זילכה עובדת בחנות הכגרים H&M בירושלים, שם היא מתוודעת לצ"עירים יהודים וערבים, ילדי הארץ ועולים חרשים. היא צילמה אותם עם תג הנושא את שמם ואת שם החנות וביקשה מהם לה"גדיר את זהותם. ההגדרות בתחתית הצילום מעידות על הקושי והמורכבות ששאלה זו מעלה.

תום גץ מתעדת בעבודתה את בית צפא"פה, שאליה הגיעה לראשונה בחייה כתיירת. מקסים דינשטיין צילם את המתפללים הנ"כנסים ויוצאים מתפילת יום השישי בהר הבית, כשהיילים ושוטרים במדים מנתבים בצפיפות את דרכם ויוצרים לחץ וכאוס אנושי. ליטל בהר מצלמת צעצועים ברמות כובות ועירות, שאותם רכשה דרך אתר המכירות eBay, המייצגים באופן סט"ריאוטיפי את דימוייהם של החייל הלוחם - הערבי והישראלי - דרך עיניים זרות.

גילי כהן, בעבודתה 'רדיוס 50', כהרה בגבול שבין העיר המערבית לעיר העתיקה, שם הציבה סטודיו וצילמה את העורברים והשבים כתמונת מצב אקראית של האוכלוסייה הירושלמית.